

HALF HALLEL-הלל בדילוג

What sections of הלל are we to skip on days in which we recite בדילוג הלל and why do we skip these sections? הלל המצרי consists of six chapters of תהלים, chapters 113-118. It is the current practice in most Jewish communities to omit פסוקים א'-יא' of chapter 115 and פסוקים א'-יא' of chapter 116 of תהלים on those days on which הלל בדילוג is recited. That practice was not universally accepted.

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג'-הלכה ה'-כיצד מדלגין? מתחילין מתחלת ההלל עד חלמיש למעינו מים, ודולג ואומר ה' זכרנו יברך כו' עד הללוי-ה; ומדלג ואומר מה אשיב לה' עד הללוי-ה; ומדלג ואומר מן המצר קראתי י-ה עד סוף ההלל, זה הוא המנהג הפשוט, ויש מדלגין דילוג אחר.

Translation: What sections of Hallel do we omit? We start with the beginning of Hallel and continue until the line: Chalamish L'Mayno Mayim. We omit the verses that follow until the verse that begins: Hashem Zicharanu Yivarech. We then continue until the verse in that chapter that ends with the word: Haleluka. We omit the verses in the next chapter until the verse that begins: Mah Ashiv La'Shem and continue until the last verse in that chapter which ends with the word: Haleluka. We omit the next chapter and begin with the chapter that opens with the words: Min Ha'Meitzar Karasi Kah and continue until the end of Hallel. That is the common practice. Others follow a different pattern of omissions.

It is not difficult to understand the position of the רמב"ם. הלל הגדול When we compared הלל הגדול to הלל המצרי we noted that the title of הלל הגדול was chosen for those verses because they include twenty-six lines in which the congregation responds with the words: כי לעולם כי לעולם. An argument can, therefore, be made that the crux of הלל המצרי is found in פרק קיח' of פסוקים א'-ד' in which each verse includes the response of: כי לעולם חסדו. In other words, those responsive lines need to be removed in order for הלל to lose its status as הלל.

רב סעדיה גאון presents a third omission scheme:

סידור רב סעדיה גאון- והימים שקוראים בהם מקצתו הם ששה ימים של פסח וראשי החדשים חוץ מראש חודש תשרי, שאין קוראים בו את ההלל כלל. וראש חודש טבת שקוראים בו את ההלל השלם מפני שהוא באמצע ימי חנוכה. ואם ירצה לקרוא מקצתו יברך לקרות במקום לגמור ויקרא הפרק ראשון וישמיט מן הפרק השני' מן לא לנו ה' לא לנו עד ה' זכרנו יברך ולא יקרא מן הפרק השלישי אלא ד' פסוקים והם: מה אשיב לה' כל

1. רב סעדיה גאון had a version of תהלים that contained only 147 chapters.

תגמולוהי עלי; כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא; נדרי לה' אשלם נגדה נא לכל עמו; בחצרות בית ה' בתוככי ירושלם הללוי-ה.

Translation: The days on which we recite an abridged form of Hallel are as follows: the last six days of Pesach and each Rosh Chodesh except for Rosh Chodesh Tishrei on which no chapters of Hallel are recited. On Rosh Chodesh Teves, we recite the complete Hallel since Rosh Chodesh Teves falls in the middle of Chanukah. If a person chooses to recite the abridged form of Hallel, he should begin with the Bracha of Likro Es Ha'Hallel instead of Li'Gmor Es Ha'Hallel. He should read the complete first chapter of Hallel. He should read the verses of the second chapter until the verse that begins: Lo Lanu Hashem Lo Lanu. He should omit that verse and the following verses until the verse that begins: Hashem Zicharanu Yivarech. From the next chapter, he should read only four verses: Mah Ashiv, etc.; Kos Yeshuos, etc.; Nidarei La'Shem, etc. and B'Chatzros Beis Hashem, etc.

Why did חז"ל choose to omit these sections of הלל on days when it is not appropriate to recite the complete הלל?

אליה רבה סימן תכב'—ומדלגין לא לנו וכו'. מפני שפרשת לא לנו ופרשת זכרנו ברוב עניינים שווין, וכן פרשת אהבתי ופרשת מה אשיב שוות במקצת עניינים (בנימין זאב סי' שס"א כנסת הגדולה הגהות טור):

Translation: We omit the verses that begin: Lo Lanu, etc. Because the section that begins with the verse: Lo Lanu and the section that begins with the verse: Hashem Zicharanu Yivarech are very similar in theme. The same can be said of the section that begins with the verse: Ahavti and the section that begins: Mah Ashiv.

פירושי סידור התפילה לרוקח [ק"ז] יהללוך ודיני הלל עמוד תרכז—וכיון שיש בחג המצות ובראשי חדשים לדלג, בפרשה שמתחלת כמו שמסיימת אין לדלג, לפי שישנה עליו הכתוב לעכב, לכך בהללו עבדי ה', יהללו את ה' כל גוים, והודו לא היו מדלגין.

Translation: When it is necessary to omit portions of Hallel such as on Rosh Chodesh, during Chol Ha'Moed Pesach and the last days of Pesach, it is not permitted to omit any section of Hallel that begins and ends with the same word because that it is a sign that the Torah inserted to teach us that those lines must be said. As a result no parts could be omitted in the sections that begin with the words: Halillu Ardei Hashem, Yihalelu Es Ha'Shem Kol Goyim and Hodu.

Rabbi Meyer Isaacson, ז"ל, Romaner Rebbe of Philadelphia, provided an additional explanation in the following:

המאור²—תשרי תש"ך—דלוג ההלל בראש חודש—page 8—וכעת נבוא לעיקר שאלתינו: מדוע בחרו לדלוג דוקא מן לא לנו עד ה' זכרנו ומן אהבתי עד מה אשיב בכל אחד י"א פסוקים. ועל זה היה נראה לפי עניות דעתי לאמר מלתא בטעמא דתתקבל בעזרת ה'. מצינו בפסחים קי"ז עמוד א' תנו רבנן הלל זה מי אמרו, ועל זה משיבים שם: ר"א, ר"א המודעי, ר"א בן עזריה, ר"ע, ר"י הגלילי, כאחד ואחד משיב על זמן ותקופה אחרת שהיו אומרים הלל זה, עד

2. Monthly abbinical Journal published by Rabbi M. Amsel.

להבין את התפלה

שלבסוף מובא שם דעת מחכמים שהנביאים תקנו אותנו, ובאמת שאלו ואלו דברי אלקים חיים. ופלא שכולם בתשובתם מדברים רק מהמזמור לא לנו ה' – הם אמרו לא לנו ה' לא לנו, משיבה רוח הקודש ואמרה להם (ישעיהו, מח') למעני למעני אעשה – כן הוא אצל כולם, וההלל זה הוא ההלל המצרי שתקנוהו הנביאים.

Translation: Now we will deal with the primary issue: Why did our Sages choose to omit from Hallel specifically the sections that begin Lo Lanu until Hashem Zicharanu and from Abavti until Ad Mah Ashiv, with each omission containing eleven verses? Concerning this question, I present the following answer which I hope will find favor: We find in Maseches Pesachim 117a: our Rabbis learned: Who composed Hallel? Concerning this question we have answers proffered by Rabbi Elazar, Rabbi Elazar son of Moday, Rabbi Eliezer son of Azarya, Rabbi Akiva and Rabbi Yossi Ha'Galili. Each one provides an answer that involves a different period in Jewish history in which an event triggered the recital of Hallel. The last opinion presented is that of the Sages who opine that our Prophets established the practice. In truth, each one presented a valid answer. But perhaps more significantly, in commenting on Hallel, each Sage referred to the section of Hallel that begins with the words: Lo Lanu Hashem. Each said that the Jewish People cried out by saying: Lo Lanu Hashem Lo Lanu and then a voice from Heaven responded: For My sake, for My sake, I will rescue you-that is the answer G-d gave each time when the Jewish People called out: Lo Lanu Hashem Lo Lanu. The Hallel they then recited was the Egyptian Hallel, a practice which the Prophets instituted.

עוד מצאינו במס' פסחים דף ס"ד ע"א במשנה שם אצל קרבן פסח שקראו את ההלל עם כל שלש כיתות, ור"י משמיע אותנו שאף על פי כן לא הגיעו – אפילו אצל כתה שלישית – לאהבתי כי ישמע ה', מפני שעמה מועטין, ומסתמא לדעת ר"י היו גומרין את ההלל אחר הקרבות הקרבנות, ובכל אופן דעתו אינו רק דעת יחיד כי הלא בפירוש אמרו שם חכמינו מקודם שלא שלשו בימיהם, משמע שעל כל פנים היו מוכרחין לשנות באמירת הלל (והרמב"ם בהלכות קרבן פסח הלכה א' השמיט דעת ר"י) ואמירת הלל בשעת קרבן פסח הוא מהימים שגומרים בו את ההלל, כמו שהעיר בצדק בהגהות רבינו גרשם במס' ערכין דף י', וזה לשונו: בשחיתת פסח גומר בהם את ההלל כדאמרין בפסחים לא הגיע לאהבתי, אלמא דגומרין בהם את ההלל, עד כאן, אם כן הוא גם כן ההלל המצרי שתקנוהו הנביאים.

Translation: We also find in Maseches Pesachim 64a, in the Mishna concerning the Korban Pesach, that the Leviim would recite Hallel as each of three groups slaughtered their animals in preparation for the Korban Pesach. Rabbi Yehudah adds that despite the rotation of three groups, the Leviim never reached the paragraph of Abavti Ki Yishmah Hashem because the total number of people from the three groups was few. However, I can assume that Rabbi Yehudah would agree that they still completed Hallel after the groups finished their preparation of the Korban Pesach. His opinion cannot be identified as a lone opinion since even the Sages concede that the Leviim never recited Hallel a third time. We can conclude that they said the complete Hallel at least twice (the Rambam in Hilchos Korban Pesach Halacha 1, omits the opinion of Rabbi Yehudah) and the time during which the Korban Pesach was being prepared was counted among the days on which the complete Hallel was recited as Rabbenu Gershon notes in his comments to Maseches Erchin page 10 and this is what he writes: during the slaughtering of each animal being used as a Korban Pesach, the Leviim would recite the complete Hallel. That means that during the slaughtering, the

Leviim recited the Egyptian Hallel, a practice instituted by the Prophets.

רק בירושלמי פסחים פרק ה', הלכה ז' ותענית סוף פרק ג' יש דעות חלוקות ומהם סוברים שזה נקרא הלל הגדול ועל מה דתנינן שם מימים של כת שלישית לא הגיע לאהבתי תני בר כפרה זו היא הלל הגדול. אבל על כל פנים איך שאנחנו קוראים אותו הלל המצרי כמובא בבלי או הלל הגדול כמובא בירושלמי אבל זה הוא ההלל שתקנוהו הנביאים, ולזה ההלל נתכוין רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוודק שהיו גומרין אותו י"ח פעמים או כ"א פעמים בשנה כנראה לי. ואם כן לחלק בין קריאת חובה לקריאת רשות שהוא בראש חודש כי מזה מספר לנו רב שחזי בבבל שמדלגי דלוגי, אם כן בכיון ובדיוק דלגו המזמורים לא לנו ואהבתי, שהם נזכרים בפירוש בשני המקומות בתלמוד הנ"ל המדברים מההלל השלם, ואם כן אנו רואים על אלו בפירוש ויותר בולט שהיו מעיקר התקנה, ואם דלגו כבר י"א פסוקים מן המזמור לא לנו, דלגו מן אהבתי גם כן במספר הזה (מלבד שהם יותר ארוכים משאר מזמורים ויש בהם כדי לחלק בינתים).

Translation: Yet, in the Jerusalem Talmud Maseches Pesachim, chapter 5, Halacha 7 and Maseches Ta'Anis, end of the third chapter, we find differing opinions. Some argue that it was called Hallel Ha'Gadol. They learn that even when three groups were slaughtering their animals for the Korban Pesach they never reached the paragraph of Ahavti. Bar Kappara said it was referring to Hallel Ha'Gadol. In any event, whether it was called the Egyptian Hallel as noted in the Babylonian Talmud or Hallel Ha'Gadol as noted in the Jerusalem Talmud, they were both referring to the practice of reciting Hallel as instituted by the Prophets. That was the form of Hallel that Rabbi Yochanon in the name of Rabbi Shimon son of Yehotzadak referred to as being recited either eighteen times a year or twenty-one times a year. Therefore to distinguish between the recital of Hallel that is mandatory and the recital of Hallel that is voluntary like on Rosh Chodesh about which the Talmud relates that Rav while in Babylonia saw that they omitted portions of Hallel, it is clear that they specifically omitted the sections that begin Lo Lanu and V'Ahavti, sections of Hallel that are specifically referred to in the Talmud when the Talmud speaks of the complete Hallel. Therefore, we can conclude that the Talmud was teaching us that those two sections were central to the establishment of the requirement to recite Hallel. Since they omitted eleven verses from the chapter that contains Lo Lanu, they omitted the same number from the section that contained Ahavti (besides the fact that both sections are found in chapters of Tehillim that are longer than the others that are part of Hallel. The size of the chapters allowed for a division).

Perhaps we can explain the omissions by returning to another reference to הלל:

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיח' עמ' ב'—אמר רבי יוסי: יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום. איני? והאמר מר: הקורא הלל בכל יום, הרי זה מחרף ומגדף! כי קאמרינן, בפסוקי דזמרא.

Translation: Rabbi Yossi said: May I be among those who complete Hallel each day. Is that so? Did Mar not say: whoever recites Hallel each day is a heretic! Rabbi Yossi was not speaking of Hallel Ha'Mitzri. Rav Yossi was speaking of the Hallel of each day; i.e. Psenkei D'Zimra.

Let us ask a question: why did the גמרא consider a person who recites הלל each day a מחרף ומגדף, a heretic and rebel? One possible explanation is that by reciting הלל each

day, one slowly erodes the special nature of the prayer until it becomes a standard prayer and it loses its status as a prayer of high praise. We may be able to suggest another explanation by examining closely the excerpt from the **גמרא** found in Rabbi Isaacson's article.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז' עמ' א'—תנו רבנן: הלל זה מי אמרו? רבי אליעזר אומר: משה וישראל אמרוהו בשעה שעמדו על הים. הם אמרו (תהלים קטו') לא לנו ה' לא לנו; משיבה רוח הקודש ואמרה להן (ישעיהו מח) למעני למעני אעשה. רבי יהודה אומר: יהושע וישראל אמרוהו בשעה שעמדו עליהן מלכי כנען; הם אמרו, לא לנו ומשיבה וכו'. רבי אלעזר המודעי אומר: דבורה וברק אמרוהו בשעה שעמד עליהם סיפרא. הם אמרו: לא לנו, ורוח הקודש משיבה ואמרת להם למעני למעני אעשה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: חזקיה וסייעתו אמרוהו, בשעה שעמד עליהם סנחריב. הם אמרו לא לנו, ומשיבה וכו', רבי עקיבא אומר: חנניה מישאל ועזריה אמרוהו בשעה שעמד עליהם נבוכדנצר הרשע, הם אמרו לא לנו ומשיבה וכו'. רבי יוסי הגלילי אומר: מרדכי ואסתר אמרוהו בשעה שעמד עליהם המן הרשע, הם אמרו: לא לנו ומשיבה וכו'.

Translation: Our Rabbis taught: Who composed Hallel Ha'Mitzri? Rabbi Eleazar said: Moshe Rabbenu and the Jewish People Israel uttered it for the first time when they stood by the Red Sea. They exclaimed, 'Not unto us, not unto us,' G-d responded. 'For Mine own sake, for Mine own sake, will I do it.' Rabbi Judah said: Joshua and Israel uttered it when the kings of Canaan attacked them. They exclaimed, 'Not unto us etc.' and G-d responded etc. Rabbi Eleazar the Modiite said: Deborah and Barak uttered it when Sisera attacked them. They exclaimed, 'Not unto us etc..' and G-d responded. 'For Mine own sake, for Mine own sake, will I do it.' Rabbi Eleazar son of Azariah said: Hezekiah and his companions uttered it when Sancheriv attacked them. They exclaimed, 'Not unto us [etc.]' and G-d responded etc. Rabbi Akiva said: Hananiah, Mishael and Azariah uttered it when the wicked Nebuchadnezzar rose against them. They exclaimed, 'Not unto us etc.,' and G-d responded etc. Rabbi Yossi the Galilean said: Mordecai and Esther uttered it when the wicked Haman rose against them. They supplicated, 'Not unto us etc.', and G-d responded etc.

This excerpt from **מסכת פסחים** provides a new perspective on the lines of **לא לנו**. According to the **גמרא**, the lines of **לא לנו** were recited during moments of great danger, with G-d coming to the rescue of the Jewish People in each instance. A voice from Heaven would answer: I will rescue you for the sake of protecting My name. Once the rescue was completed, the Jewish People recited **הלל**. The fact that the **גמרא** singles out the words: **לא לנו** as being the words that the Jews would utter in times of crisis, provides a basis for reversing the question we have been asking about **הלל בדילוג**. We have been asking why we omit **לא לנו** and **אהבתי**³ on certain days of the year. Perhaps we should be

3. I would disagree with the אליהו רבה who said that **לא לנו** and **זכרנו ה'** share a theme while **אהבתי** shares a theme with **מה אשיב**. I think that **לא לנו** and **אהבתי** share a theme. They both appear to be prayers that the Jewish People uttered in times of trouble.

asking: why are we permitted to include the sections beginning **לא לנו** and **אהבתי**, words that were uttered in times of distress, on the days in which we recite the complete **הלל**. To properly appreciate the above excerpt from the **גמרא** it is necessary to look closely at the verses that are omitted. They include one of the most of the difficult theological questions that confront Judaism: **למה יאמרו הגוים, איה נא א-להיהם**; G-d why do You sit back as the enemies of the Jews say: why does your G-d not come and save you. Throughout history the enemies of the Jewish People taunted our ancestors with those words while torturing and killing them. In the examples given in the **גמרא**, after hearing the Jews complain about what the non-Jews were saying, G-d proceeds to rescue the Jewish people. The Jewish People then recite **הלל** as part of their thanksgiving. Included in the words of **הלל** is the prayer that the Jews recited which led to G-d rescuing the Jewish People. However, because the prayer that begins with **לא לנו** raises such difficult questions to answer, the times for reciting those words were limited to the holidays. That is another reason why a person who recites **הלל** each day is considered a heretic and rebel. A person who becomes obsessed with this theological issue to the point that he needs to raise it each day will end up a heretic and a rebel⁴.

When **רב** saw that the Jews of **בבל** omitted the paragraph of **לא לנו**, he was relieved to see that the Jews of Babylonia understood the danger that can arise from raising this theological question even just once a month.

4. Without intending to be disrespectful to any Holocaust survivors, it is clear that the question: where was G-d during the Holocaust drove many Holocaust survivors to abandon organized religion. I personally observed that happen to many of my parents' fellow Holocaust survivor friends who lived in Boston.

SUPPLEMENT

Notes To The הגדה

1. A ברכה Before Fulfilling the מצוה of סיפור יציאת מצרים;
2. A ברכה Before Reciting הלל During the סדר;
3. The Practice Of Reading The הגדה In Synagogue For Those Who Did Not Have Access To A הגדה Nor Knew Its Words From Memory.

1. A ברכה Before Fulfilling the מצוה of סיפור יציאת מצרים

Last שבת during שלש סעודות at the Young Israel of Hillcrest, I delivered a talk in which I compared the text of the הגדה that is in common use today and the text of the הגדה that followed מנהג ארץ ישראל, included in the Goldschmidt הגדה and known as the Dropsie Haggadah. My focus was on a ברכה found in the הגדה מנהג ארץ ישראל and not included in the current versions of the הגדה. The ברכה was recited after the ברכה of גאל ישראל and before the ברכה of לחם מן הארץ.

ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצה מרור בלילה הזה להזכיר גבורתו של מלך מלכי המלכים ברוך הוא שעשה נסים לאבותינו בזמן הזה בעבור אברהם יצחק ויעקב ברוך אתה ה' זוכר הברית. ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם המוציא לחם מן הארץ אמן.

Translation: Baruch Ata . . . who commanded us to eat Matzoh and Marror on this night to commemorate the great acts that G-d performed who undertook miracles on behalf of our ancestors in the merit of our forefathers, Avrohom, Yitzchok and Yaakov. Baruch Ata Hashem who fulfills His covenant.

I suggested that the ברכה provided an excellent definition of the מצוה of סיפור יציאת מצרים. After I concluded my remarks, one of those present, Rabbi Jerry Friedlander, expressed the opinion that the ברכה that I described, found in the הגדה כמנהג ארץ ישראל, represented a Halachic difference between the Jews of Babylonia and the Jews of ארץ ישראל; that the Jews of ארץ ישראל held that a ברכה for performing the מצוה of סיפור יציאת מצרים was required, while the Jews of Babylonia held that no ברכה needed to be recited over the מצוה of סיפור יציאת מצרים. He further suggested that the ברכה I had presented was the ברכה that was intended to be the ברכה that was recited before

performing the מצוה of סיפור יציאת מצרים. That thought had previously crossed my mind, but I rejected that possibility because the ברכה of זוכר הברית was recited after the ברכה of גאל ישראל and in my opinion the ברכה of גאל ישראל brought the מצוה of סיפור יציאת מצרים to a close. Rabbi Friedlander's remark caused me to reconsider. I then recognized that another point that I had made resolved this issue. I noted that in מנהג ארץ ישראל, they did not recite separate ברכות for the מצוות of מצה and מרור because in their view, those two מצוות were subsets of the מצוה of סיפור יציאת מצרים. In other words, eating מצה and eating מרור were part of the מצוה of סיפור יציאת מצרים. I presented support for that position by suggesting that if a person were to come home to the סדר and choose to skip the מצוה of סיפור יציאת מצרים but still perform the מצוות of מצה and מרור, he in fact would not have fulfilled the מצוות of מצה and מרור because those מצוות cannot be carried out without performing the מצוה of סיפור יציאת מצרים. In that case, all he did was to eat food but he did not fulfill any מצוות. Therefore the placement of the ברכה in מנהג ארץ ישראל before eating מצה and מרור was an appropriate point at which to recite the ברכה because the performance of the מצוה of סיפור יציאת מצרים had not yet been completed.

One other difference between מנהג ארץ ישראל and מנהג בבל may provide additional support to the suggestion that the ברכה of זוכר הברית is the ברכה to be recited over performing the מצוה of סיפור יציאת מצרים. The difference in practice concerns the rule that a ברכה must be recited before performing a מצוה. מנהג ארץ ישראל held that the ברכה over a מצוה can be said at any time during the performance of the מצוה. Since the ברכה of זוכר הברית was being recited before eating מצה and מרור, it fulfilled the requirement within מנהג ארץ ישראל that the ברכה be recited during the course of fulfilling the מצוה. That מנהג ארץ ישראל held that a ברכה over a מצוה can be recited during the performance of a מצוה can be seen from the following⁵:

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ט' דף יד' טור א' /ה"ג-מצות, אימתי מברך עליהן? רבי יוחנן אמר עובר לעשייתן; רב הונא אמר: בשעת עשייתן. אתיא דרב הונא כשמואל דאמר רבי יוסי בי ר' בון בשם שמואל כל המצות טעונות ברכה בשעת עשייתן חוץ מתקיעה וטבילה.

Translation: When performing Mitzvos, when should the Bracha be recited? Rabbi Yochanon said: before performing the Mitzvah. Rabbi Huna said: while performing the Mitzvah. Rabbi Huna followed the opinion of Shmuel as we find Rabbi Yosse son of Rabbi Bun say in the name of Shmuel: Concerning all Mitzvos, a Bracha must be recited while performing the Mitzvah except for the Mitzvos of Shofar blowing and immersing oneself in a Mikveh.

5. A further example is found in הלכה ד' כ' פרק כ' הלכה ד' concerning lighting candles on חנוכה.

2. A ברכה Before Reciting הלל During the סדר

Last year, I distributed a page from a הגדה that provided for a ברכה to be recited before saying הלל at the סדר. What I have not yet uncovered is an example of a הגדה that provides for the recital of a ברכה over each part of הלל as described in the following:

טור אורה היים הלכות פסח סימן תעג'—בענין ברכת ההלל איכא פלוגתא דרבנותא ריעב"א היה מברך עליו ב"פ, אחת קודם אכילה, ואחת אחר אכילה, וכן היה נוהג ה"ר מאיר מרוטנבורק וכ"כ רב האי ורב צמח ורב עמרם אבל הרי"ף גיאת ואבי העזרי כתבו שאין לברך עליו כלל לפי שחולקים אותו לשנים לפני הסעודה ולאחריה וא"כ האיך יברכו כיון שפוסקים באמצע וכן היה נוהג א"א הרא"ש ז"ל וכן ראוי לעשות בכל דבר שיש ספק בברכתו שאין לברך דברכות אינן מעכבות.

Translation: Concerning the requirement to recite a Bracha before saying Hallel at the Seder, there is a disagreement between Rabbis. The Ritzba would recite two Brachos, one before the section of Hallel that is recited prior to the meal and one before the section recited after the meal. So too the Maharam M'Rottenberg, Rav Hai Gaon, Rav Tzemach Gaon, and Rav Amrom Gaon conducted themselves. But the Ritz Gayis and Avi Ha'Ezri (Ravya) wrote that a Bracha should not be recited because we split the recital of Hallel into two; one part being recited before the meal and a second part being recited after the meal; on what basis can we recite a Bracha if we pause between the recital of the two parts. That is how my father, the Rosh conducted himself. It is appropriate to omit a Bracha in any circumstance in which a person is in doubt as to whether he should be reciting a Bracha because the failure to recite a Bracha does not nullify the performance of the Mitzvah.

What were the two ברכות?

ספר אור זרוע ח"ב – הלכות פסחים סימן רנו'—וקורא עד חלמיש למעינו מים ומברך לקרוא ההלל ולא לגמור לפי שמפסיקין אותו בסעודה אע"פ שגומרין אותו אח"כ אינו יוצא מכלל קורין כמו יהא חלקי עם גומרי הלל בכל יום וכן ותיקין היו גומרין אותה. ותיקנו לשון גומרין כדי להבחין בימים שגומרין לימים שמדלגין לכך תקנו גאונים שאין מברכין לגמור כ"א לקרוא בקורא בפסוקי דתורה. ובלא לנו צריך לברך לגמור את ההלל לפי שהאכילה היתה הפסק בין הברכה הראשו', ומאודך כופלין עד יהללוד.

Translation: We read until: Chalamish L'Mayno Mayim and we recite the Bracha of Likro Ha'Hallel and not Ligmor since we create a pause by eating a meal between the recital of the two parts of Hallel. The fact that we will be completing the recital of Hallel after the meal does not preclude us from reciting the Bracha of Likro. The word Ligmor is synonymous with the word Likro as found in the statement in the Gemara: may I be among those who "read" (finish?) the book of Tehillim each day. Also we find in the Gemara a reference to the righteous reciting (finishing?) Kriyas Shema each day with sunrise. Why use the word: Ligmor if it means Likro (read)? In order to distinguish between those days in which the complete

6. In last week's newsletter we saw that the word: לגמור was synonymous with the word: לקרוא. When used as the ברכה before reciting the second half of the הגדה at the סדר, the word: לגמור clearly means: to finish; its common definition.

Hallel is recited and those days on which we omit portions of Hallel. That is why the Gaonim instituted the practice of using the word Likro instead of Ligmor; to signify that it is like reading verses from the Torah. Before starting the second part of Hallel that begins with the words: Lo Lanu, one should recite the Bracha of Ligmor Ha'Hallel because the meal created a pause between the two parts of Hallel. From the verse of Odcha to the end of Hallel, we recite every verse twice.

3. A Public Reading Of The הגדה In Synagogue For Those Who Did Not Have A הגדה Nor Knew Its Words From Memory.

I came across the availability of the Prato הגדה in a e-mailing by Dan Wyman Books, www.DanWymanBooks.com. He described the הגדה as follows:

The Prato Haggadah (Spain, ca.1300) is an unfinished illuminated manuscript of 85 leaves, written on fine calf parchment. Folios 1–53 are written in a square Sephardic script and folios 54–68 are written in a square Italo-Ashkenazic script, using a different ink.

A companion volume to the הגדה, published by the Jewish Theological Seminary in 2007, provides the following description of the Prato הגדה:

The text of the Prato Haggadah is also distinctive. Although it includes the standard biblical, talmudic, and midrashic texts, as well as the liturgical poetry common to other Spanish Haggadot, the Prato Haggadah lacks all elements associated with the Passover meal. Kiddush, blessings for matzah and maror, instructions for the feast itself, and grace after meals are absent. Scholars have suggested that Haggadot of this kind may have been written to be read publicly in the synagogue, after which people would return to their homes for the meal. This phenomenon is found in other Spanish Haggadot and is explained by medieval sources as satisfying the requirement to recount the story of the Exodus for people unable to lead or attend a seder.

I was intrigued by the suggestion that at one time a public reading of the הגדה took place in synagogues in order to assist some in the community to fulfill the מצוה of סיפור יציאת מצרים. I have not found any other sources that verify that such a practice ever took place. I am enlisting your help in identifying any sources that spoke of the practice. I did find the following concerning הלל:

תוספתא מסכת פסחים (ליברמן) פרק י'–הלכה ח'–בני העיר שאין להן מי שיקרא את ההלל הולכין לבית הכנסת וקורין פרק ראשון והולכין ואוכלין ושותין וחוזרין ובאין וגומרין את כולו. ואם אי אפשר להן גומרין את כולו ההלל אין פוחתין ממנו ואין מוסיפין עליו.

Translation: The members of the community who do not have a person at home who can read the Hallel out loud for them go to synagogue and hear the first part of Hallel being read aloud. Then they go home and eat their meal. They then return to synagogue and hear the remaining part of Hallel. If it is not possible for them to return to synagogue, they should read the whole Hallel before the meal. No part of Hallel should be omitted and no part should be added.